

Міністерство освіти і науки України

Харківський національний аграрний університет ім. В.В.Докучаєва

Нагаєв В.М.

КОНФЛІКТОЛОГІЯ

КУРС ЛЕКЦІЙ
(модульний варіант)

Київ - 2004

УДК 631.48 (075.8)

ББК 85.53я73

Нагаєв В.М. Конфліктологія: курс лекцій (модульний варіант):
Навчальний посібник. – К.: ЦУЛ, 2004. - 198 с.

У навчальному посібнику розкрито систему знань про конфліктологію як науку, описано історію становлення та сучасний стан цієї дисципліни. Наведена характеристика конфліктних ситуацій; класифікація, причини виникнення та динаміка розвитку конфліктів; описані методи ефективного управління ними.

Навчальний матеріал викладений за модульним принципом і призначений для студентів економічних спеціальностей вищих навчальних закладів; може бути використаний в системі післявізівської підготовки для самостійного вивчення окремих розділів конфліктології керівниками і спеціалістами різних галузей народного господарства.

Рецензенти: завідувач Харківським відділом науково-виробничих формувань інституту аграрної економіки УААН, чл.-кор. УААН, професор, доктор економічних наук В.Я. Амбросов;

завідувач кафедри управління в агропромисловому комплексі ХНАУ імені В.В.Докучаєва, професор, доктор економічних наук М.О. Бесєдін;

доцент кафедри соціальної психології Харківської державної академії культури, кандидат психологічних наук А.М. Большакова.

*Рекомендовано Міністерством освіти і науки України
як навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів*

(лист № 14/18.2-1764 від 25.09.2002 р.)

ISBN 966-8365-17-8

© Нагаєв В.М., 2004.

© Центр навчальної літератури, 2004.

З М І С Т

ВСТУП	3
-------------	---

Навчальний модуль 1.

“ЗАГАЛЬНА ТЕОРІЯ КОНФЛІКТУ”

<u>Лекція 1.</u> РОЗВИТОК КОНФЛІКТОЛОГІЇ ЯК НАУКИ ТА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ	6
1.1. Роль, мета, завдання конфліктології в системі наукових знань	8
1.2. Об'єкт, предмет і методи дослідження науки	
1.3. Історія розвитку конфліктології	10
<u>Лекція 2.</u> СУТНІСТЬ КОНФЛІКТУ ТА ЙОГО СТРУКТУРА	16
2.1. Конфлікт як складне соціальне явище	16
.....	
2.2. Структурна модель конфлікту	20
2.3. Функції конфлікту	21
<u>Лекція 3.</u> ВИДИ КОНФЛІКТІВ ТА ЇХ ПРИЧИНИ	25
3.1. Класифікація конфліктів	25
.....	
3.2. Межі конфлікту	33
3.3. Причини виникнення конфліктів	35
<u>Лекція 4.</u> ДИНАМІКА КОНФЛІКТУ ТА МЕХАНІЗМИ ЙОГОВИНИКНЕННЯ	39
.....	
4.1. Динаміка конфлікту	39
4.2. Теорії механізмів виникнення конфліктів	42
4.3. Трансактний аналіз конфліктів	45

Навчальний модуль 2.

“УПРАВЛІННЯ КОНФЛІКТАМИ”

<u>Лекція 5.</u> ПРОЦЕС УПРАВЛІННЯ КОНФЛІКТАМИ	49
5.1. Сутність управління конфліктом та його діагностика	49
5.2. Зміст процесу управління конфліктами	53
5.3. Управлінські рішення у конфліктних ситуаціях	56
<u>Лекція 6.</u> МЕТОДИ ТА ФОРМИ УПРАВЛІННЯ КОНФЛІКТАМИ	60
6.1. Принципи і методи управління конфліктами	60
6.2. Структурні методи управління конфліктами	61
6.3. Міжособистісні методи управління конфліктами	63
6.4. Внутрішньоособистісні і персональні методи управління	

конфліктами.....	68
6.5.Переговори як універсальний метод вирішення конфліктів.....	71

<u>Лекція 7.</u> ПРОФІЛАКТИКА КОНФЛІКТІВ В ОРГАНІЗАЦІЇ.....	81
7.1.Профілактика конфліктів: сутність, підходи і напрямки.....	81
7.2.Профілактика конфліктів за стратегією управління персоналом.....	84
7.3.Управління компетенцією співробітників як напрямок профілактики конфліктів.....	87
7.4.Управління поведінкою особистості з метою попередження конфліктів.....	90

Навчальний модуль 3.

“ПСИХОЛОГІЯ І СОЦІОЛОГІЯ КОНФЛІКТУ”

<u>Лекція 8.</u> ПСИХОЛОГІЯ ОСОБИСТОСТІ У КОНФЛІКТІ.....	95
8.1.Психологічні особливості особистості, які впливають на виникнення конфліктів.....	95
8.2.Теорія “соціальних ролей” у визначенні причин виникнення конфліктів.....	104
8.3.Поведінка індивіда в умовах конкуренції.....	109

<u>Лекція 9.</u> ГРУПОВІ ОСОБЛИВОСТІ ВИНИКНЕННЯ КОНФЛІКТІВ В ОРГАНІЗАЦІЇ.....	118
9.1.Групи та їх вплив на виникнення конфліктів.....	118
9.2.Конфлікти при формуванні колективу.....	125
9.3.Методи визначення соціально-психологічного клімату у колективі.....	129

<u>Лекція 10.</u> СОЦІОЛОГІЯ КОНФЛІКТУ.....	142
10.1.Конфлікти у суспільстві.....	142
10.2.Конфлікти в організації.....	146
10.3.Конфлікти у сім'ї.....	150
10.4.Конфлікти у сфері управління.....	155

СЛОВНИК ТЕРМІНІВ І ПОНЯТЬ.....	161
--------------------------------	-----

ЛІТЕРАТУРА.....	166
-----------------	-----

ДОДАТКИ:

Модульно-рейтингова програма з курсу “Конфліктологія”.....	168
Тест Г. Айзенка “Визначення темпераменту особистості”.....	185

МІНІСТЕРСТВО АГРАРНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ В.В. ДОКУЧАЄВА

В.М. Нагаєв

КОНФЛІКТОЛОГІЯ
ПРАКТИКУМ

Харків – 2006

ББК 65.9/2/29

Н 16

УДК 631.152: 631.145 (075.8)

Рецензенти: Білоусько Т.Ю., доцент кафедри виробничого менеджменту і агробізнесу ХНАУ ім. В.В.Докучаєва, канд. екон. наук;

Сахненко В.В., доцент кафедри менеджменту ХНТУСГ ім. П.Василенка, канд. екон. наук

Н 16 **Нагаєв В.М.** Конфліктологія: Практикум / Харк. нац. аграр. ун-т ім. В.В. Докучаєва. – Х., 2006.- 109 с.

Представлено систему дидактичних вправ, яка формує фахові навички менеджерів з аналізу, попередження та управління конфліктами. Більшість практичних завдань представлена в активній формі навчання (ділові ігри, тренінги, ситуаційні вправи). Зміст практикуму викладено за модульним підходом як дидактичний матеріал для самостійної роботи студентів денної та заочної форм навчання. Практикум призначений для студентів економічних спеціальностей, може бути корисним для студентів інших спеціальностей ВНЗ, а також керівників і спеціалістів сільськогосподарського виробництва в системі базової та післядипломної освіти.

ББК 65.9/2/29

© В.М. Нагаєв, 2006.

© Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучаєва, 2006.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
Навчальний модуль 1. „ЗАГАЛЬНА ТЕОРІЯ КОНФЛІКТУ”	6
Практичне заняття 1. Розвиток конфліктології як науки та навчальної дисципліни.....	7
Практичне заняття 2. Сутність конфлікту і його причини. Ділова гра „Скарга”	8
Практичне заняття 3. Конфліктні ситуації	10
Практичне заняття 4. Види конфліктів	13
Практичне заняття 5. Структурна модель конфлікту.....	16
Питання для самоперевірки знань за темою модуля.....	17
Навчальний модуль 2. „УПРАВЛІННЯ КОНФЛІКТАМИ”	18
Практичне заняття 1. Динаміка конфлікту та механізми його виникнення	19
Практичне заняття 2. Формули конфліктів	20
Практичне заняття 3. Трансактний аналіз конфліктів	22
Практичне заняття 4. Внутрішньоособистісні конфлікти	26
Практичне заняття 5. Міжособистісні методи управління конфліктами.....	29
Практичне заняття 6. Управління конфліктами.....	35
Питання для самоперевірки знань за темою модуля.....	37
Навчальний модуль 3. „ПСИХОЛОГІЯ І СОЦІОЛОГІЯ КОНФЛІКТУ”	38
Практичне заняття 1. Ієрархія потреб особистості за А. Маслоу	39
Практичне заняття 2. Фруструючі ситуації у міжособистісній взаємодії	43
Практичне заняття 3. Психологія і соціологія конфлікту.....	54
Практичне заняття 4. Визначення психологічного мікроклімату у колективі	59
Практичне заняття 5. Прийняття рішень в системі управління конфліктами.....	65
Практичне заняття 6. Асертивні технології ефективного спілкування у конфліктах.....	68
Практичне заняття 7. Конфлікти при формуванні колективів	77
Питання для самоперевірки знань за темою модуля.....	83
Модульно-рейтингова програма з дисципліни „Конфліктологія”.....	84
Тематика рефератів	94
Критерії оцінки знань, умінь та професійних навичок студентів з вивчення дисципліни	95
Індивідуальне навчально-дослідне завдання з дисципліни	96
Питання для самопідготовки до заліку.....	98
Словник основних термінів і понять з дисципліни	102
Список рекомендованої літератури	106

Міністерство освіти і науки України

Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучаєва

Факультет менеджменту і економіки

ЗАТВЕРДЖЕНО

Вченою радою факультету

менеджменту і економіки

(протокол № 6 від 22 листопада 2017 р.)

КОНФЛІКТОЛОГІЯ

**Методичні вказівки
до самостійного
вивчення дисципліни**

**для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності 242 «Туризм»**

Харків 2017

Укладач: **Нагаєв В.М.**, докт. пед. наук, професор кафедри менеджменту організацій ХНАУ ім. В.В.Докучаєва.

Рецензенти:

Шиян Д.В., завідувач кафедри економіки підприємства та менеджменту ХНЕУ ім. С. Кузнеця;

Філімонов Ю.Л., канд. екон. наук, доцент кафедри економіки підприємства ХНАУ ім. В.В.Докучаєва.

Наведено дидактичний матеріал для самостійної (дистанційної) роботи здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 242 «Туризм» денної та заочної форм навчання з вивчення дисципліни «Конфліктологія». Зміст курсу містить навчальні модульні блоки, які включають методичні рекомендації щодо засвоєння окремих тем, питання для повторення та обговорення, індивідуальні контрольні завдання для самоперевірки знань. Методичні вказівки містять посилання на авторський електронний навчальний посібник, який є ефективним засобом самостійної та індивідуальної роботи здобувачів в умовах дистанційного навчання.

© Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучаєва, 2017.

© В.М.Нагаєв, 2017.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЛЬ, МЕТА І ЗАВДАННЯ КУРСУ В СИСТЕМІ НАУКОВИХ ЗНАНЬ	4
КОНЦЕПЦІЯ МОДУЛЬНО-РЕЙТИНГОВОЇ ТЕХНОЛОГІЇ	5
ЗАГАЛЬНІ МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ З ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ	7
РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ	8
РАЗРАХУНОК БАЛЬНОЇ ОЦІНКИ МОДУЛЯ	9
УМОВИ ОТРИМАННЯ ПІДСУМКОВОЇ ОЦІНКИ	11
ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ЗА РОЗДІЛАМИ ДИСЦИПЛІНИ	12
ЗМІСТ ПРОГРАМАМИ ЗА ТЕМАМИ ДИСЦИПЛІНИ	13
ПЛАНІ ПРАКТИЧНИХ І СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ	15
ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ І НАПИСАННЯ РЕФЕРАТІВ	16
ВИМОГИ ДО ВИКОНАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНОГО НАВЧАЛЬНО- ДОСЛІДНОГО ЗАВДАННЯ (НДЗ).....	17
ПИТАННЯ ДЛЯ САМОПІДГОТОВКИ ДО ЗАЛІКУ І ВИКОНАННЯ НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНОГО ЗАВДАННЯ	18
КРИТЕРІЇ ОЦІНКИ ЗНАНЬ, УМІНЬ ТА ПРОФЕСІЙНИХ НАВИЧОК СТУДЕНТІВ	20
ЗРАЗОК ОФОРМЛЕННЯ ТИТУЛЬНОЇ СТОРІНКИ ІНДИВІДУАЛЬНОГО НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНОГО ЗАВДАННЯ	21
СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	25